

A nyelv és a megismerés problémája a német irodalomban és filozófiában a magyar nyelv fényében

Hogy a nyelv és a megismerés között sok összefüggés van, ismert dolog. A Biblia szerint Isten a világot az ige által teremtette. Nem kisebb valaki, mint az angol nyelvész Sir John Bowring (1792-1872) az 1838-ban megjelent művében („Life and Works“) a magyar nyelvet a teremtéssel hozza kapcsolatba. *„Az egyetlen kőből készített egyiptomi templommennyezet nem megmagyarázható. Senki sem tudja honnan van, melyik hegyről hozták ezt a csodálatos anyagot, hogy szállították és hogy tették a helyére. A magyar nyelv eredetisége egy olyan jelenség, ami még sokkal csodálatosabb. Aki megoldja ezt a rejtélyt, az az isteni titkot oldja meg, mégpedig annak első téziséét: „Kezdetben vala az ige és az ige Istennél vala és Isten vala az ige.“*

Előadásom célja, hogy a német olvasó a német irodalomban és filozófiában is lássa azokat a felismeréseket, amelyek német költőktől és filozófusoktól származnak, és megoldásokat keresnek amelyek a magyar nyelvben megvannak.

Theodor Adorno, német filozófus, ezt írja az igazi megismerésről: *(„Egy dolgot megérteni, s azt nem csak valahova beskatulyázni, nem más, mint az egyedit a többivel való összefüggésében felismerni“.)* Adorno ezzel a magyar nyelv legfontosabb vonását írja körül – természetesen anélkül, hogy ezt tudná -, a gyökrendszert. Mielőtt ezt kifejteném, még megemlíteném, hogy Adorno újra és újra foglalkozott a nyelv és a megismerés kérdésével és e tekintetben barátjának, Walter Benjaminsnak a „mimetikus képességről“ alkotott nézete befolyásolta. Benjamin a „Hasonlóság tanáról“ című tanulmányában megsejtette, hogy *„A nyelv a mimetikus képesség legmagasabb rendű alkalmazása: egy médium, amelyben egyesül a hasonlóság felismeréséhez szolgáló összes képesség, s most ez az a médium, amelyben a dolgok, nem mint korábban a látók vagy a mágus szellemében egyesülnek, hanem lényegükben, a legillékonyabb és legfinomabb anyagi létükben, mondhatnánk aromáikban tallkoznak és egymással kapcsolatba lépnek. Más szavakkal: a tiszta szellem az írásra és a nyelvre ruházta át régi nagy erejét.“*

Ezzel a két idézettel már körül is írtuk a magyar nyelv legfontosabb tulajdonságait; a gyökrendszer az egyedit más hasonló tulajdonságú jelenségekkel együtt kezeli, és mindezt a mimetikus képességen keresztül jeleníti meg.

Hogy működik ez a valóságban?

Varga Csaba, a talán legeredetibb szerző a magyar nyelv új kutatói között, úgy véli, hogy elődeink a beszédet a természet törvényeihez igazították, és így egy szerves nyelvet teremtettek. A ma magyarnak nevezett nyelv így a természet tükrévé vált, amely egy archaikus kultúra metafizikus tudását fejezi ki. A magyar nyelv legfontosabb összetevői rövid, többnyire két-három hangból álló gyökszavak (morfémek), amelyek egy semleges állapot megváltozását fejezik ki, amelyek a szavak élén állnak. A legfontosabb gyökök ősi képek, egy archaikus alapminta nevei. Varga Csaba vezérelve ezért: *„A kőkor szava kép.“* Az ősgyökök száma kb. 20-30. Ezek az ősgyökök majdnem minden eurázsiai nyelvben előfordulnak, de csak a magyar nyelvben képeznek egy teljes, zárt rendszert. Ez egy megcáfolhatatlan bizonyíték, hogy ezek a gyökszavak a magyar nyelvből származnak és nem fordítva. Természetesen nem gondoljuk, hogy a magyar kultúra ezért magasabbrendű lenne mint mások, de azt állíthatjuk, hogy termékeny módon más és kimúlta az egész emberiség számára pótolhatatlan veszteség lenne. A Sorbonne egyetem a hatvanas években bizonyította, hogy a hangutánzó szavak az indoeurópai nyelvekben a szókincs 4-5 százalékát teszik ki, míg ez az arány a magyarban a legmagasabb; 68 százalék.

Egy gyökszó működésének a bemutatásához maradjunk a könyv vezérgondolatánál; *„A kőkor szava kép.“* Azaz a régiek képekben fejezték ki magukat. Valami megérteni annyit jelentett, hogy megvolt róla a helyes kép. Nézzük, hol él ez a kifejezés a mai európai nyelvekben! Angolul és franciául azt

mondjuk *capable*, ha valaki ért valamit. Németül és olaszul azt mondják; *kapieren* illetve *capisco*. Egy másik szó, amely a német nyelvűek számára közelebb, és a régiak gondolkodásmódját szépen kifejezi, a *vár* szó, amely a magyarban a várni ige gyökszava is. Németül ugyan a *vár* *Burg*, de az ige *warten* egyértelműen a *vár* szóból származik. Világos, hogy egy *vár* szerepe a várással van összefüggésben. Világos, hogy a *vár* szerepe a megőrzés és akkor is, ha a németben ma a *vár*at a *Burg* szó jelenti, a *vár/wahr* szóval kezdődő szavak mind a megőrzéssel/*Bewahrung* kapcsolatosak. Lásd *Wahrheit*, *Währung*, *Bewahrung*.

Még egy példa, amely egy több európai nyelvben előforduló magyar gyökszót tartalmaz. A gyök *mál* azt fejezi ki, hogy valami puha, könnyen feloldódik, több részre esik, illetve több részből áll. Például *málna*, *málha* stb. A *malom* szó is ezt a gyököt tartalmazza. A *malom* németül *Mühle*, angolul *mill*, franciául *moulin*. A *mal* szó franciául valami rosszat jelent, ami könnyen betegséghez/*maladie* vezet. Ha valaki *malicieux/maliziös*, az a másik személyt szívesen szétszedné. *Malleable* angolul formálható jelent. Ha egy nő *mollig*, akkor puha. Ha valami sok részre esik *Multiplikation* – ról (német) beszélünk. A *Melasse* (német) a cukoripar mellékterméke, ami sok részből áll. Világos, hogy a *Müll/szemét* (német) sok részből tevődik össze, mint ahogy egy jó *Mahl/étel* (német) is. Leggyakoribb gyökszavunk a *kör*, németül *Kreis*, amely sok más európai nyelvben is előfordul, de különösen a németben. Egy gyökszóban csak a mássalhangzók szerepe fontos, a magánhangzók könnyen változnak. Idegen nyelvekben azonban ez megtörténik a mássalhangzókkal is, de azért könnyen felismerhető, hogy a magyar *kert* szóból származik a német *Garten*, az angol *garden* és a francia *jardin* is. A német *Krug/korsó* és *Krone/korona* szavak is egyértelműen a *kör* szó származékai. A magyar nyelv így távlatokat nyit meg idegen nyelvűek számára is, hiszen csak a magyar nyelv alapján érthető mi köze például a *Müll*-nek a *Mahl*-hoz, a *Krone*-nak a *Krug*-hoz vagy a *Garten*-nek a *Garnierung*-hoz.

Egy nyelv, amely a természet tükörképe, szerves nyelv. Magja néhány elemi alapszóból áll, amelyek egymást egy egészé egészítik ki. A szókincs a maghoz kapcsolódó mindig új részek által egyre inkább szétágazik. (Ez a ragozó nyelvek lényege. A gyökszavak jelentősége azonban csak a magyarra jellemző.) A szerves nyelv szókincsének felépítése tehát csak olyan lehet mint egy fáé vagy egy növényé. Ez a fajta építkezés teszi lehetővé, hogy a szókincs mindig megújuljon, a szerves lényeg legkisebb megsértése nélkül. Ugyanakkor biztosítja az önmegújulást. Egy ilyen szókincs vagy kivetí magából a hibásat vagy kijavítja azt. Egy esetleg leszakadt részt újból felépíti.

Ez éles ellentétben áll indoeurópai nyelvészek alaptézisével, akik – az indoeurópai nyelvek alapján – a nyelvi jelek tetszőlegességéből indulnak ki. *A nyelvi jel önkényes... Nem szerves, okozati kapcsolatról van szó a jelölt (signifiant) és a jelölt (signifié) között, hanem egy olyanról, amely értelmét a társadalmi gyakorlatban nyeri el.* (Ferdinand de Saussure)

Ennek azonban következményei vannak, amelyek összefüggnek a modernitás legégetőbb kérdéseivel. Már Goethe foglalkozott a kérdéssel Kant „Az ítélőképesség kritikája” című művéhez fűzött tanulságos megjegyzéseiben. Kant ugyanis azt vizsgálta, amellyel Goethe, saját beismerése szerint, Kant könyvének megismerése előtt nem foglalkozott elég módszeresen és tudatosan;

„*Ich suchte damals die Urpflanze, bewusstlos, dass ich die Idee, den Begriff suchte, wonach wir sie uns ausbilden könnten.*“ („Akkoriban az ősnövényt kerestem, anélkül, hogy tudtam volna, hogy az eszmét, a fogalmat kerestem, amely után az kialakítható lett volna.“) Kant szerint ugyanis, ahhoz, hogy egy organizmus lényegét megértsük, részeit az egészből kellene levezetnünk. De ez szerinte nem lehetséges, mert gondolkodásunk mindig diszkurzív jellegű (a logika által meghatározott, értd nem intuitív) és ezért mindig a részből indul ki az egész felé. „*Wir können uns zwar einen Verstand denken, der, weil er nicht wie der unserige diskursiv, sondern intuitiv ist, vom Synthetisch-Allgemeinen zum Besonderen geht, das ist, vom Ganzen zu den Teilen.*“ („Bár elképzelhető egy olyan ész is, amely, mert nem diszkurzív mint a miénk, hanem intuitív jellegű, a szintetikus-általánosból /az egész szemléletétől/ a különös felé tart, azaz az Egészről a részek felé.“), de az ilyen ész Kant szerint számunkra nem hozzáférhető.

Goethe ehhez megjegyzi: „Zwar scheint der Verfasser hier auf einen göttlichen Verstand zu deuten, allein wenn wir ja im Sittlichen durch Glauben an Gott, Tugend und Unsterblichkeit uns in eine obere Region erheben und an das erste Wesen annähern sollen, so dürfte es wohl im Intellektuellen derselbe Fall sein, daß wir uns durch das Anschauen einer immer schaffenden Natur der geistigen Teilnahme an ihren Produktionen würdig machen. Hatte ich doch erst unbewusst und aus innerem Trieb auf jenes Urbildliche, Typische rastlos gedrungen, war es mir sogar geglückt, eine naturgemäße Darstellung aufzubauen, so konnte mich nichts weiter verhindern, das Abenteuer der Vernunft, wie es der Alte vom Königsberge selbst nennt, mutig zu bestehen.“ („Bár a szerző egy isteni észre látszik utalni, de ha hiszünk Istenben, az erényekben és a halhatatlanságban, s egy magasabb régióba akarunk emelkedni, hogy a legfelső lényhez közeledjünk, akkor ez a szellemiekre is igaz, azaz a mindig teremtő természet szemléletén keresztül méltók leszünk annak jelenségeinek szellemi résztvevőivé válni. Eleinte ugyan nem tudatosan, de belső ösztönzésből szüntelen az ösképet, a tipikusat hajsoltam, sőt sikerült a természetes ábrázoláshoz eljutnom, s így már semmi sem akadályozott az ész kalandját, ahogy a königsbergi öreg maga is nevezi, bátran megélnem.“) Goethe tehát hosszas spekuláció után jut el ahhoz a felismeréshez, ami a magyar nyelv legalapvetőbb tulajdonsága, az egészről a részek felé haladás, mint ahogy azt a legnyilvánvalóbban a személynév vagy a dátum sorrendje mutatja. Szemléletes példa, amit Varga Csaba a nyúl magyar és indoeurópai nyelveken történő leírásának példáján többször említ, mint a lényeges különbséget a magyar és a nyugati gondolkodás között. „A nyúl hihetetlenül NYULánk, háromszorosára NYÚLik, ha ugrik.“ Ezzel ellentétben egy indoeurópai nyelvet beszélő tudós úgy próbálja meghatározni a nyulat, hogy részekre szedi, tudományosan meghatározza egyes funkcióit, de a lényegét nem tudja röviden megragadni. A magyar nyelv azonban „EGYségében, EGÉSZségében, EGÉSZségességében való gondolkodás“ (Varga Csaba). Fritz Houtermans, elméleti fizikus, ezért mondta a magyarokról „Ezek az emberek valójában a Marsról származnak.“ Ezzel önkénytelenül is vissza kell gondolnunk Kantra. Varga Csaba szerint „A szó a megnevezettnek a természet szellemi rendjében elfoglalt helyét adja meg, tehát minden egyes szó a világ rendjében elfoglalt helyet jelöl. Vagyis az együttműködést szolgálja. Ezzel szemben a szétesett szerkezetű gondolkodás az alá-fölé rendeltséget szolgálja: mindent igyekszik kiragadni a teljességből, minek következtében a szót az elkülönítés eszközének tekinti. Vagyis épp a lényeg iktatódik ki: a szellemiség és a teljesség.“

Márpedig „die Wahrheit ist das Ganze“, („az igazság az egész“), volt Hegel filozófiájának is az alapköve. Goethe az igazságot így határozza meg: „sie ist eine aus dem Innern am Äußern sich entwickelnde Offenbarung... Es ist eine Synthese von Welt und Geist, welche von der ewigen Harmonie des Daseins die seligste Versicherung gibt.“ („egy a belsőből a külsőn keresztül kifejlődő kinyilatkoztatás... a világ és a szellem szintézise, amely az élet harmóniájáról ad boldog bizonyosságot.“) Azt is mondhatnánk, hogy Goethe ezzel a magyar népművészet alapvonásait írja le. A magyar népmesék hősei ezért bíznak mindig a jó végső győzelmében. De ezt fejezte ki Hermes Trismegistos híres mondása is; „amint fenn, úgy lenn“.

Az alárendelő (leigázó, gyarmatosító) természetű nyugati kultúrával szemben a mellérendelő jellegű magyar a jövőben talán az egyetlen kiút a globalista zsákutcából. Fontos mindig a helyi kultúrák kapcsolódási pontjait megtalálni, s ismerni nagy vonalakban legalább azt a folyamatot, ami **Dantétól Goethen keresztül Adornoig** a nyugati kultúra érdeklődés- és észirányított területeit kritikával kísérte. Adorno radikális kultúrkritikája az Aufklärung „Janus arcát” és a nyugati társadalmak totalitarizmusba való hajlását rendkívül korán felismerte, és kétségbeesve ellenezte. Az egyetemes „Verdinglichungs- und Verblendungszusammenhang”-ból („eldologiasodás- és elvakítottság-összefüggés”) a művészetben és a filozófián kívül egyedül a nyelvben látta meg az általa sokat hangoztatott mimetikus elemet, amely nála az élő, kommunikatív, autentikus magatartásformák jelzője. Ennek lényege: „der Natur beizustehen und auf der armen Erde ihr zu dem zu helfen, wohin

sie vielleicht möchte.” („Ennek lényege a természetközelség, s az, hogy e szerencsétlen bolygón a természet azzá váljon, amivé talán szeretne.”) Azt sajnos Adorno sem tudta, hogy amíg a magyar nyelvben az ezeket hordozó ősetimonok aránya 64%, addig ez a nyugati nyelvekben átlagban csak 5-6%. Hogy ilyen jelenségek miért válnak nehezen ismertté, arra is megtaláljuk Adornónál a magyarázatot. Ez pedig a rendszerkényszer és a „*Wut aufs Nicht-Identische*” („a másság gyűlölete”). Ezt persze nem az SZDSZ szóhasználata (és gyakorlata) szerint kell érteni, mert számukra a másság csupán az ő másságukat jelentette. A rendszerkényszer az azonosság látszatából jön létre. Itt Adorno **Nietzsche**hez nyúl vissza: „*gesetz es gibt identische Fälle*” („feltételezve, hogy vannak azonos esetek”). Szerintük ugyanis az európai gondolkodást az instrumentalizáló ész jellemzi, amely megerősokolja és tönkreteszi a teremtett világot és magát az embert is. Adorno ezt „*verwilderte Selbstbehauptung*”-nak („elvadult önfenntartásnak”) diagnosztizálja. Gyűlölet és félelem az európai gondolkodás alapreakciója a másság tapasztalatakor. A másságot el kell fojtani (már a szocializáció folyamatában), tabuvá kell tenni (mint a primitív társadalmakban), tagadni kell (mindenféle dogmatizmus jellemzője), vagy akár fizikailag megsemmisíteni. Ez, ami egyéni síkon Nyugaton is mindennapi jelenség, történt meg egy egész országgal, konkrétan Magyarországgal is, Trianonban és folytatásában. Úgy gondoljuk, hogy az emberi viselkedésnek azok a mélyrétegei, amelyeket Adorno ilyen fogalmakkal mint „*mimetischer Impuls*”, „*das Nicht-Identische*” (mimetikus impulzus, a nemazonos) jelölt, amelyek segítségével „*die Natur die Augen aufschlägt*” („a természet felnyitja a szemét”) a magyar nyelven keresztül kommunikálhatóvá válnak. Nem véletlen az sem, hogy az emberi együttélésre is a magyarság találta meg az egyedül élhető szabályokat a Szent Korona tannal, amelynek a lényege; Isten jelenléte legfőbb alapelveinkben.

Tudnunk kell, hogy a felvilágosodás hazug elveinek, jelszavainak nagy kitalálói és terjesztői nem is annyira a francia enciklopédisták, hanem sokkal inkább a német romantika képviselői (**Novalis**, **Schlegel**, **Schelling**, **Schleiermacher**) voltak, akiktől egyenes út vezet **Hegel**hez és **Marx**hoz. Ők nem istentagadók, hanem istenferdítők voltak, a panteizmus azon ágának képviselői, akik a legsikeresebben ültették el a téveszméket az ember önmegvalósításáról az önistenítés által. (Novalis: „*Wir kennen die Schöpfung nur, insofern wir selbst Gott sind, wir kennen sie nicht, insofern wir selbst Welt sind.*” („A teremtést csak annyiban ismerjük, amennyiben mi is Isten vagyunk. Nem ismerjük, amennyiben a világ vagyunk.”.) 1989 után Nyugaton is lényegesen megváltozott a modernizmus megítélése. Isten halála helyett most a modernizmus haláláról beszélnek, mely egy kollektív örület, egy halálos illúzió rémuralma volt; ami nem tudott felnőni az embert veszélyeztető nagyhatalmak közti kiegyensúlyozó erővé, ellenkezőleg, gyakran a háttérmaffiák s a technikai apparátusok manipulatív eszköztárát növelte.

Külön meg kell még említeni **Ludwig Wittgensteint**, mint a nyugati modernizmus elhíresült filozófusát, akinek a nyelvfilozófiája különösen az angolszász világban dominált. Wittgenstein a „*Sprachspiele*” („nyelvjátékok”) szerepét hangsúlyozza, amelyek valójában nem játékot, hanem „*Lebensformen*”-eket („életformákat”), a nyelvi és nem nyelvi cselekvésekben megnyilvánuló értelmeket jelentik. Wittgenstein igyekszik meghaladni a német bölcselet „*sinn-konstitutiver Subjekt*”-nek („értelemteremtő egyénnek”) nevezett hagyományát. Nem hisz a „*Namens-Theorie*”-ban („névelméletben”), azaz abban, hogy valaki dolgoknak, élményeknek stb. nevet adni képes legyen, mint ahogy ez az egész nyugati filozófiát még a radikális empiristáknál is **Bertrand Russel**ig jellemezte. Wittgenstein a nyelv lényegét az általa „*Familienähnlichkeit*” („családi hasonlóság”) és „*Seil*” („kötél”) szavakkal jellemezhető jelenségekben látja, mi szerint a nyelvhasználat folyamatában a szavak egymást megvilágítják, egymásnak értelmet adnak. Számos helyes elmélete ellenére Wittgenstein se képes a szavak keletkezését másban, mint a konvencionális megegyezésekben látni, sőt kijelenti, hogy „*Das Lehren der Sprache ist kein Erklären, sondern ein Abrichten.*” („A nyelvtanítás nem magyarázat, hanem idomítás.”) Az a nézete pedig, hogy a szavaknak önmagukban nincs komoly jelentése, a magyar gyökrendszer fényében teljesen hamisnak

mondható. Varga Csaba szerint „mindennek az a titka, hogy (eleink) soha nem azt tették, hogy külön-külön, minden mástól elkülönítő nevet adtak a kiszemelteknek, hanem a világ egységét átölelő, minőségelvű viszonyrendszerben helyezték el a rájuk illő gyökből alkotott szóval... A tárgy szerinti külön-külön megnevezés annak a valaminek a világegyetemből való kiszakítása, elkülönítése. A szerves műveltség embere mindig a teljességben gondolkodott. Mindig mindennek csak a mindenség egészében elfoglalt minőségi helyét adta meg a szóval, s nem a tárgyra talált ki sajátlagos szót. Mert ezzel a nevezettel elkülönítette, kiszakította volna a mindenség egészéből. Épp ez a gyökrendszer szellemi és gyakorlati lényege! Csak ilyen szóalkotói elvvel lehetséges gyökrendszer. A tárgyszerű külön-külön megnevezés, a kiszakítás, elkülönítés teszi lehetővé a tulajdonlásban való gondolkodást (és viszont)”. Így teljesíti a magyar nyelv azt, amit Adorno csak az igazi filozófiától mert elvárni, amelyet fontossága miatt ismét idézünk: „*Eine Sache selbst begreifen, nicht sie bloß einpassen, auf dem Bezugssystem antragen, ist nichts anderes, als das Einzelmoment in seinem immanenten Zusammenhang mit anderen gewahren.*” („Egy dolgot megérteni, s azt nem csak valahova beskatulyázni, nem más, mint az egyedit a többivel való összefüggésében felismerni”). Mint említettük, a szerves műveltség alapvonásai természetesen éppúgy megjelennek a magyar népművészetben és népzeneben is, gondoljunk csak az életfa-ábrázolások mély értelmére.

Wittgenstein puritán természete és misztikus hajlamai dacára hozzátartozik a posztmodernisták azon nihilista tendenciájához, amely az értelemteremtő egyént akarja trónjáról letaszítani. Ez annak a folyamatnak a betetőzése, amely a német romantikából kiindulva az embert próbálta Isten helyére ültetni, de mára már az embert is csak a masinéria részeként tudja elképzelni. Már Goethe is látta, hogy a romantikusok megrendítik azt a mély hitet, amely benne még élt a természet és az ember harmonikus kapcsolatáról. A modernitás nagy válsága akkor következik be, amikor ez elvész és még a nyelvbe vetett bizalom is megrendül. Ennek a leghíresebb példája a modern irodalomban Hofmannsthal Lord Chandos levele. „*Es ist mir völlig die Fähigkeit abhanden gekommen, über irgend etwas zusammenhängend zu denken oder zu sprechen... Ich empfand ein unerklärliches Unbehagen die Worte 'Geist', 'Seele', oder 'Körper' nur auszusprechen., (denn) die abstrakten Worte, deren sich die Zunge naturgemäß bedienen muss, um irgendwelches Urteil an den Tag zu geben, zerfielen mir im Munde wie modrige Pilze...Es zerfiel mir alles in Teile, die Teile wieder in Teile, und nichts mehr ließ sich mit einem Begriff umspannen.*” (Teljesen elvesztettem azt a képességet, hogy valamiről összefüggően gondolkozzam vagy beszéljek... Megmagyarázhatatlanul rossz érzésem volt, ha csak kimondtam a szavakat 'szellem', 'lélek', vagy 'test', (mivel) az absztrakt szavak, melyeket nyelvünkre venni kénytelenek vagyunk, hogy valamiről ítéletet alkossunk, számban mint rothadó gombák estek szét... Minden részekre esett, a részek további részekre és semmit nem lehetett többé egy fogalommal átkarolni.“)

A filozófiában a legvilágosabban Nietzsche és Wittgenstein adnak ennek az életérzésnek hangot. „*Die Vernunft in der Sprache: oh was für eine betrügerische Weibsperson! Ich fürchte, wir werden Gott nicht los, weil wir noch an die Grammatik glauben...*” Nietzsche. („Az ész a nyelvben: ó micsoda csalárd nőszemély! Attól tartok nem tudunk Istentől megszabadulni, mert még mindig hiszünk a nyelvtanban...“ „*Wie steht es mit jenen Konventionen der Sprache? Sind sie vielleicht Erzeugnisse der Erkenntnis, des Wahrheitssinnes, decken sich die Bezeichnungen und die Dinge? Ist die Sprache der adäquate Ausdruck aller Realitäten? - Nur durch Vergeßlichkeit kann der Mensch dazu kommen zu wähnen, er besitze eine 'Wahrheit' in dem eben bezeichneten Grade.*” Hogy is állunk a nyelvi konvenciókkal? A megismerés és az igazságfelfogás termékei lennének ők? Fedik egymást a megnevezés és a dolgok? A nyelv a valóság megfelelő kifejezése? - Csak feledékenysége miatt gondolhatja az ember, hogy birtokol egy igazságot az éppen leírt mértékben.“ Wittgenstein pedig így nyilatkozik: „*Das Wesen des Satzes angeben, heißt, das Wesen aller Beschreibung angeben, also das Wesen der Welt.*” („A mondat lényegét megadni annyit jelent, mint minden leírás lényegét megadni.“). Ez a helyes megállapítás nála szkepszisbe torkollik, amely a forma és a fogalom egységének hiányából fakad: „*Wenn die Philosophen ein Wort gebrauchen – 'Wissen', 'Sein', 'Gegenstand', 'Ich', 'Satz', 'Name' – und das Wesen des Dings zu erfassen trachten, muß man sich*

immer fragen: Wird denn dieses Wort in der Sprache, in der es seine Heimat hat, je tatsächlich so gebraucht?“ („Ha a filozófusok egy szót használnak – 'tudás', 'lét', 'tárgy', 'én', 'mondat', 'név' – és a dolog lényegét akarják megfogni, mindig kérdeznünk kell: Ezt a szót abban a nyelvben, amelyben az otthon van, valóban így használják?“) Nem véletlen, hogy magyar költők, a világ szétesettségének problémájával konfrontálódván, kiútként éppen a magyar nyelvhez nyúlnak. A gyökrendszeren alapuló magyar nyelv egyértelműen meghatározza az ige és az igazság: egységét. Az Egy (Isten) a tökéletes egész, az Igazság és csak ez egészséges. Az ember (a rész, aki Isten arcását hordozza) ezt az univerzális, harmonikus tökélyt csak normális párkapcsolatban (férfi és nő házassága, majd családjuk gyermekekkel bővülése) tudja megközelíteni, akinek fő küldetése és szent hivatása a Teremtő művének kiteljesítése és befejezése, amiről Isten előtt majd el kell számolnia.

Egyre inkább elfásuló, apátiába hanyatló környezetünkben meg kell tehát győznünk a mostanáig még nem elfajult, meg nem „holt lelkeket”, hogy nem érdemes egy döglődő fogyasztói társadalom farvizén tovább evickélni, paktumokat, különbékéket kötni, kétes részörömeiket aratni, hanem azt az örök érvényű keskeny ösvényt kell megtalálni, amely az emberi élet átmeneti jellegét a Mindenhatóval való kapcsolatban teszi teljessé. Mint már **Sir John Bowring** megsejtette, az ősmagyar nyelv rejtelseinek megfejtői tudják azt, hogy mit jelent: „*Kezdetben vala az Ige*”. Ami persze azt is jelenti, hogy Nietzsche ellenében kijelenthetjük: Gott ist nicht tot! Isten nem halt meg!

Vajta Dénes